

Viite: HE 207/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden uudelleen järjestämistä koskevaksi lainsäädännöksi, lausuntopyyntö eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan 18.11.2022 klo 11.00 pidettävään kokoukseen, saapunut 3.11.2022

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen kirjallinen asiantuntijalausunto

Lapin ELY-keskus kiittää mahdollisuudesta lausua käsittelyssä olevasta hallituksen esityksestä. Toivomme eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan kiinnittävän huomiota seuraaviin asioihin hallituksen esityksen käsittelyssä.

Uudistuksen perusteet

Työvoimapohjan on oltava vähintään 20 000 henkilöä

Esitettyä 20 000 henkilön työvoimapohjaa pidetään ehdottomana vähimmäistasona nykymuotoisten palveluiden ja palveluprosessien järjestämiselle kokonaistaloudellisuuden ja palveluiden toimivuuden ja laadun näkökulmista. Myös kansalaisten yhdenvertaisuus palvelujen saatavuudessa ja esim. kielellisten oikeuksien toteutuminen (saamen kielilain mukaiset palvelut) on turvattava. Liian pirstaleinen rakenne heikentää toiminnan tehokkuutta ja vaikuttavuutta.

Työllisyysalueiden tulisi rakentua kaupunkikeskusten ympärille

Haasteena Lapissa tunnistetaan pitkät välimatkat, mikä osaltaan puoltaa riittävän isoja maantieteellisiä kokonaisuuksia, jotka esim. maakunnissa kattaisivat sisäänsä myös keskeisiä kaupunkeja tai keskuksia, joihin kohdistuu työhön pendelöinnin lisäksi myös muuta asiointia. Riittävän isoa minimitasoa ylittävää kokoa perustelelee osaltaan työikäisen väestön väheneminen suuressa osassa Suomea tulevina vuosina. Työllisyysalueiden tulisi rakentua kaupunkikeskusten ympärille.

Rakenteen tulee palvella elinkeinoelämää ja edistää osaavan työvoiman saatavuutta

Osaavan työvoiman saatavuus on yksi Suomen tulevaisuuden suurimmista haasteista. Hallituksen esityksessä kuvattu työllisyyspalvelujen järjestämisen rakenne kuntapohjaisina työllisyysalueina on jossain määrin ristiriitainen yritysten rekrytointipalvelun hoitamisen, työvoiman liikkuvuuden ja osaavan työvoiman saatavuuden

15.11.2022

näkökulmasta. Uudistuksen toimeenpanossa ja seurannassa tulisi kiinnittää erityistä huomiota elinkeinoelämän ja yritysten tarvitseman osaavan työvoiman saatavuuteen.

Kuntatalous haastaa TE-palvelujen järjestämistä

Kannamme huolta myös siitä, onko kunnilla/työllisyysalueilla riittävät taloudelliset resurssit vastata siirtymäkauden mukanaan tuomiin sopeuttamistoimiin ja pystyvätkö kunnat selviämään velvoitteistaan (mm. palveluiden järjestäminen). Tulevien hyvinvointialueiden perustaminen on jo tuonut haasteita kuntatalouteen ja useat lappilaiset kunnat ovat todenneet, että selviävät jotenkin vuoteen 2024, mutta sen jälkeen taloudelliset reunaehdot ovat todella tiukat.

Alueiden erityisolosuhteet eivät välttämättä mahdollista ehjien alueiden syntymistä

Järjestämisvastuun osalta Lapin olosuhteet, kuten esimerkiksi pitkät etäisyydet kuntakeskusten välillä, tuovat mukanaan omat haasteensa. Alueet eivät välttämättä muodosta yhtenäistä työssäkäyntialuetta tai työmarkkina-aluetta. Em. huomioon ottaen nähdään tärkeäksi, että uudistus luo edellytykset ja joustavat käytännöt yksittäisten kuntien ja työllisyysalueiden väliselle yhteistyölle, jotta kuntien elinvoimatehtävien kannalta keskeiset palvelut voidaan jalkauttaa lähipalveluiksi.

ELY-keskusten rooli

Työllisyyden hoidon vaikuttavuus syntyy verkostoissa

Tällä hetkellä työllisyyspalveluiden järjestämisvastuu on jaettu Suomen valtion ja kuntien välillä. Hallituksen esitys on kaventamassa valtion roolia ja vastuita työllisyydenhoidossa. Työllisyyden edistäminen vaatii kuitenkin laajaa, organisaatorajat ylittävää yhteistyötä. Uudistuksen toimeenpanossa on tärkeä korostaa yhteistyön ja verkostojen merkitystä sekä luoda lainsäädännöllä edellytykset riittävän laajapohjaiselle yhteistyölle työllisyysalueiden sisällä, mutta myös niiden välillä.

Työllisyys kytkeytyy vahvasti aluekehittämisen kokonaisuuteen

ELY-keskus on omalla alueellaan vahva alueellinen toimija, joka toimii alustana eri toimijoiden työllisyyttä edistävien toimintojen keskinäiselle koordinoinnille ja yhteensovituk-selle. Hallituksen esityksellä täsmennetään ELY-keskuksia koskevaa lakia niin, että ELY-keskukselle määritellään alueellisen työllisyyden hoidon tehtävä myös jatkossa. Tämä on perusteltua huomioiden työllisyyden hoidon tehtävien vahva kytkeytyminen aluekehittä-misen kokonaisuuteen ja elinvoiman edistämiseen. Alueellisessa työllisyyden hoidossa korostuu kumppanuusyhteistyö ja se on osa yrittäjyyden ja elinkeinojen edistämistä.

15.11.2022

Alueellisen koordinaation tarve eräillä työllisyyden hoidon osa-alueilla on tarpeen tunnistaa

Hallituksen esitys ei kuitenkaan ota riittävästi kantaa esimerkiksi siihen, miten työllisyyden hoidon kokonaisuutta koordinoidaan alueellisesti sen eri osa-alueilla. Osa työllisyyden hoidon tehtävästä edellyttäisi alueellista koordinaatiota esimerkiksi työperäisen maahanmuuton, työelämän ja elinikäisen ohjauksen kehittämisessä, joissa ELY-keskuksissa on vahvaa asiantuntemusta.

Valtion ja työllisyysalueiden vuorovaikutuksen tulisi olla jatkuvaa

Hallituksen esityksen mukaan työ- ja elinkeinoministeriö valmistelee hallituskauden alkaessa valtioneuvostolle esityksen työllisyyden edistämisen valtakunnallisiksi strategisiksi tavoitteiksi. Tavoitteet voisivat olla laadullisia ja määrällisiä. Niiden alueellista huomioon ottamista ja toteutumista seurattaisiin alueellisten yhteistyö- ja seurantakeskustelujen yhteydessä.

Hallituksen esityksen mukaan työ- ja elinkeinoministeriö ja ELY-keskus kävisivät säännölliset yhteistyö- ja seurantakeskustelut työvoimaviranomaisten kanssa. Menettely olisi uusi vuorovaikutuksen ja informaatio-ohjauksen muoto työllisyysasioissa.

ELY-keskuksen näkemyksen mukaan vuoropuhelun tulisi olla jatkuvaa niiden valtiolla olevien tehtävien osalta, joissa on yhdyspinta kuntien työllisyyden hoidon tehtäville. Jatkuva vuoropuhelu mahdollistaisi ratkaisujen hakemisen ennakoivasti myös niissä tilanteissa, joissa työllisyysalueen kyky järjestää palveluja heikentyy.

ELY-keskuksen ja yhteistyöalueiden yhteistyöllä lisäarvoa ja vaikuttavuutta

ELY-keskuksissa on paljon työllisyyden hoitoon liittyvää osaamista ja asiantuntemusta. Em. liittyen ELY-keskuksilla on erinomaisen hyvät valmiudet tukea ja palvella kuntia työllisyyden hoidon tehtävissä erityisesti pitkän siirtymäkauden aikana. Huomioiden ELY-keskusten tehtävät ja rooli, yhteistyön arvioidaan tuottavan lisäarvoa molemmille osapuolille.

Toimivat työmarkkinat

Järjestelmän tulee edistää työvoiman alueellista liikkuvuutta

Kannamme huolta siitä, miten palvelujen järjestämisen pirstaloituminen yhdessä esitetyn rahoitusmallin kanssa vaikuttaa alueelliseen työvoiman liikkuvuuteen. On tärkeä huolehtia, että toteutettava malli ei muodosta esteitä työvoiman liikkuvuudelle ja työllisyyden hoidosta vastaavat viranomaiset tekevät tiivistä yhteistyötä työvoimatarpeisiin vastaamiseksi.

15.11.2022

Valtiolta siirtyy erityisosaamista, joka edellyttää alueiden keskinäistä tehtävänjakoa

Lapin ELY-keskus pitää hyvänä, että tarkoituksenmukaisista tehtävänjaoista sopiminen on esityksen mukaan mahdollista. Tämä mm. siksi, että valtiolta kuntaan siirtyvässä henkilöstössä on sellaisia erityisosaajia, joiden asiantuntemusta tarvitaan yhtä työllisyysaluetta laajemmin, esimerkiksi Koulutuskeskus Nord sekä ylipäättään yhteispohjoismainen toiminta (Pohjoiskalotti).

Osaavan työvoiman saatavuus on edellytys yritysten investoinneille ja kehittämiselle

Toimivat palvelumarkkinat

Uudistuksella voi olla vaikutuksia palvelumarkkinoihin

Lapin ELY-keskus näkee puutteena sen, ettei hallituksen esityksessä käsitellä riittävästi nykyistä TE-palveluiden tuottamisen tapaa eikä siihen liittyvää osaamispääomaa tai arvioida muutoksen vaikutuksia palvelumarkkinoihin ja palveluita tuottaviin yrityksiin. Uudistus voi supistaa hyvinkin paljon esim. yksityisten koulutus- ja valmennuspalveluyritysten roolia nykyisten työvoima- ja yrityspalvelujen tuottajana. Pirstaloituvat palvelumarkkinat voivat myös heikentää palveluiden yhdenvertaista saatavuutta.

Mahdolliset vaikutukset palvelumarkkinoihin heijastuvat suoraan sekä henkilö- että työnantaja-asiakkaisiin ja heidän saamiinsa palveluihin. Häiriöt palvelumarkkinassa voivat muodostaa riskin kansalaisten yhdenvertaisuudelle ja tasa-arvolle palveluiden saatavuuden näkökulmasta.

Vaikeasti työllistyvien palvelutarpeet edellyttävät yhteistyötä hyvinvointialueiden kanssa

Vaikeasti työllistyvät työttömät tarvitsevat yleensä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita ja/tai koulutuspalveluita, jotta heidän työllistymisensä avoimille työmarkkinoille mahdollistuisi. On tärkeä varmistaa, että yhteistyö työllisyys- ja hyvinvointialueiden välillä käynnistyy hyvin eikä asiakkaan palveluketjuun synny viiveitä tai katkoksia.

Uudistus synnyttää myös uudenlaisia yhdyspintoja

Myös koulutuskuntayhtymien ja työllisyysalueiden hallintokuntarajoilla voi olla vaikutusta siihen, miten eheästi työttömän tai työnantajan palveluketju onnistutaan toteuttamaan.

15.11.2022

Valtion vastuun toteutuminen työllisyyden hoidon kokonaisuudesta edellyttää riittäviä keinoja

On valtion vastuulla huolehtia, että asiakkaat saavat tasavertaiset palvelut, mutta mahdollisuudet puuttua epäkohtiin ovat huonot ja liian hitaat (budjettikäsittelyn kautta). Hallituksen esitykseen on kirjattuna neuvottelumenettely. Neuvottelumenettelyä pidetään nyt esitetyssä muodossa hitaana ja kankeana. Se ei mahdollista riittävän aikaista puuttumista mahdollisiin poikkeamiin tai epäkohtiin palvelujen järjestämisessä esim. hyvin haasteellisten työnhakijakohderyhmien osalta. Em. vahvistaa tarvetta valtion ja kuntien jatkuvalla vuoropuhelulle.

Aikataulu on tiukka ja valmisteluun on käytettävissä niukat resurssit

Lapin ELY-keskus on huolissaan siitä, että esityksen mukaisen muutoksen kokonaisvaikutuksia ei ole riittävästi tunnistettu ja muutoksen hallittuun läpiviemiseen ei ole riittävästi aikaa. Kyseessä on laaja ja rakenteita uudelleenjärjestävä muutos, joka edellyttää usean vuoden siirtymäkautta, ei vain sujuvaa siirtymäajankohtaa. Aktiiviselle muutosvaiheelle on varattava riittävä toiminnallinen ja taloudellinen tuki.

Resurssit on kohdennettu hyvinvointialueiden valmisteluun

Pienten ja keskisuurten kuntien huomio ja resurssit ovat kohdentuneet hyvinvointialueiden rakentamiseen sekä siitä aiheutuviin tehtävien uudelleen organisointiin kunnissa. Huomattavalla osalla kunnista ei ole ollut mahdollisuutta kohdentaa henkilöstöresursseja TE-palvelut uudistuksen valmisteluun.

Hankintasopimusten siirtojen valmisteluun on varattava riittävästi aikaa

Hankintojen ja rahoituksen siirtyminen työllisyydenhoidon alueelle vaatii yhteistä jatkovalmistelua ELY-keskusten kanssa, jotta palvelujen saatavuus ei vaarannu muutosvaiheessa. Siirtyvien hankintasopimusten kartoittaminen ja siirtoneuvottelut voidaan aloittaa vasta työllisyysalueiden selvittyä ja ajankohta on varsin myöhäinen huomioiden hankintoihin liittyvät käytännöt.

Uusi asiakaspalvelumalli on osoittautunut erittäin työlääksi ja resursseja vaativaksi

Uuden asiakaspalvelumallin sisältämä tiukka sääntely haastaa asiakaspalvelutyötä ja edellyttää lisäresursointia jo nykyisessäkin tilanteessa. Lapin ELY-keskus kantaa huolta siitä, miten tulevassa muutoksessa huolehditaan, että asiakaspalvelumallin edellyttämät resurssit ovat käytettävissä ja asiakkaat saavat tasavertaista palvelua.

Resurssien järkevä käyttö ja asiantuntijatyöhön liittyvän harkintamahdollisuuden lisääminen edellyttää liiallisen sääntelyn purkua asiakaspalveluprosessista. Em. sääntelyn

15.11.2022

purkaminen mahdollistaisi henkilöstöressurssien tarkoituksenmukaisen kohdentamisen asiakkaiden palvelutarve huomioiden.

Kuntien valmiudet uudistukseen vaihtelevat

Lapin ELY-keskus kantaa huolta siitä, miten kunnat ehtivät tiukassa aikataulussa varautua mm. muutoksen edellyttämään päätöksentekoon ja budjetointiin. Kuntien valmiudet muutokseen ovat hyvin eri tasoiset johtuen siitä, että osa kunnista on ollut mukana työelämän kuntakokeiluissa. Tämä tulee ottaa huomioon muutoksen aikataulussa ja muutostyövalmennuksessa.

Henkilöstön asema

Lapin ELY-keskus korostaa osaavan henkilökunnan merkitystä laadukkaan palvelun toteuttamisessa. Siksi toivomme, että lainsäätäjät kiinnittää erityistä huomiota siihen, miten 2025 kuntiin siirtyvän TE-toimistojen ja ELY-keskusten henkilöstön muutosprosessi toteutetaan.

Henkilöstön osaamista on tärkeä hyödyntää uudistuksen kaikissa vaiheissa

Muutos ja henkilöstön siirrot tulee suunnitella hyvin ja tukea henkilöstöä uudessa tilanteessa. TE-toimiston ja ELY-keskuksen henkilöstöllä on paljon osaamista ja ammattitaitoa, joka on tärkeä hyödyntää uudistuksen suunnittelussa, valmistelussa ja toimeenpanossa. Em. edellyttää, että henkilöstö otetaan vahvasti mukaan uudistuksen suunnitteluun mahdollisimman aikaisessa vaiheessa ja nämä osallistumismahdollisuudet turvataan siirtymäajan henkilöstöressursseissa.

Varsinkin hankintaosaajien saatavuus on jatkossa kriittinen pullonkaulatekijä.

Tueksi tarvitaan muutostyövalmennusta

Näemme, että muutostyöprosessin olisi syytä olla TE-toimiston, ELY-keskuksen ja kuntien yhteinen, sillä siinä rakennetaan yhteistä toimintakulttuuria ja matka kohti muutosta on yhteinen. Kunnat vastaanottavana organisaationa ovat yhtä lailla muutoksen kohteena. Henkilöstön ääni pitää saada kuuluviin ja muutostyöprosessin johtamisen on oltava oikea-aikaista, jatkuvaa ja asiantuntevaa.

E-vastualueen johtaja

Lapin ELY-keskus

Marja Perälä

Yksikön päällikkö

Lapin ELY-keskus

Satu Huikuri

Tämä asiakirja KEHA/14765/2022 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument KEHA/14765/2022 har godkänts elektroniskt

Esittelijä Huikuri Satu 15.11.2022 15:46

Hyväksyjä Perälä Marja 15.11.2022 15:47